

В. І. Борисова, К. Ю. Іванова, Б. П. Карнаух, Ю. Є. Ходико

**ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО
УКРАЇНИ
Частина друга**

**Посібник
для підготовки до іспитів**

За загальною редакцією *В. І. Борисової*

Харків
«Право»
2019

УДК 347(477)(075)
Ц57

Автори:

В. І. Борисова – питання: 30, 44, 72, 82;

К. Ю. Іванова – питання: 41, 67, 73, 78;

Б. П. Карнаух – питання: 1–7, 15–17, 20–23, 25, 27, 29, 31, 32, 34, 49–53, 60, 61, 63–66, 84, 85, 90–102;

Ю. Є. Ходико – питання: 8–14, 18, 19, 24, 26, 28, 33, 35–40, 42, 43, 45–48, 54–59, 62, 68–71, 74–77, 79–81, 83, 86–89

Цивільне право України. Частина друга : посіб. для підгот. до іспитів / В. І. Борисова, К. Ю. Іванова, Б. П. Карнаух, Ю. Є. Ходико ; за заг. ред. В. І. Борисової. – Харків : Право, 2019. – 242 с.

ISBN 978-966-937-713-5

Посібник підготовлений відповідно до Програми навчальної дисципліни «Цивільне право України» (Частина друга) з урахуванням змін і доповнень, внесених до Цивільного кодексу України. У виданні міститься зразковий перелік питань, які виносяться на курсовий та державний іспити з цієї дисципліни, надаються стислі відповіді на ці питання.

Призначений для студентів (слухачів, курсантів) юридичних закладів вищої освіти та юридичних факультетів закладів вищої освіти усіх форм навчання. Може бути корисним абітурієнтам, аспірантам, науковцям та практичним працівникам.

УДК 347(477)(075)

© Борисова В. І., Іванова К. Ю.,
Карнаух Б. П., Ходико Ю. Є.,
2019

ISBN 978-966-937-713-5

© Видавництво «Право», 2019

ПЕРЕДМОВА

Цивільне право як приватне право (в об'єктивному розумінні) – це сукупність правових норм, які регулюють шляхом диспозитивного методу особисті немайнові та майнові відносини, засновані на юридичній рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності їх учасників. Навчальна дисципліна «Цивільне право України» (Частина друга) передбачає опанування питань, що стосуються зобов'язального права, – однієї з найбільших підгалузей цивільного права (норми книги п'ятої (глави 47–83) Цивільного кодексу України).

У межах даного курсу вивчаються поняття зобов'язання як одного із різновидів цивільних правовідносин, його структурні елементи (суб'єкти, об'єкти та зміст), підстави виникнення та припинення, способи забезпечення виконання, правові наслідки порушення умов зобов'язання та цивільно-правова відповідальність за такі порушення. Зобов'язальні правовідносини характеризуються низкою ознак, що виокремлюють їх серед інших суспільних відносин, зокрема речових, тим, що на відміну від останніх вони опосередковують переміщення майнових благ від однієї особи до іншої, становлячи динаміку відносин, котрі входять до предмета цивільного права. Специфіка загальних положень зобов'язального права полягає в тому, що вони розповсюджуються однаково як на договірні, так і недоговірні зобов'язання.

Норми зобов'язального права опосередковують договірні та недоговірні зобов'язання. Договірні зобов'язання опосередковують зобов'язання з передачі майна у власність; у користування; з виконання робіт; з надання послуг; із спільної діяльності, з розпорядження майновими правами інтелектуальної власності. Недоговірні зобов'язання – це зобов'язання, що виникають із односторонніх правовірних дій; деліктні та кондикційні зобов'язання.

Іспит є підсумковою формою контролю знань студентів, який має на меті перевірити рівень засвоєння ними теоретичних знань, уміння застосувати їх при вирішенні конкретних практичних завдань.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ» (Частина друга)

РОЗДІЛ VII

ЗОБОВ'ЯЗАЛЬНЕ ПРАВО. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Тема 30. Zobов'язальне право і zobов'язання

Поняття, загальна характеристика та функції zobов'язального права. Співвідношення zobов'язального та речового права. Система zobов'язального права. Поняття zobов'язання, його зміст та підстави виникнення. Суб'єкти у zobов'язанні. Заміна сторін у zobов'язанні. Третя особа у zobов'язанні. Види zobов'язань. Договірні та позадоговірні zobов'язання. Грошові zobов'язання.

Тема 31. Виконання zobов'язання

Поняття та загальні умови виконання zobов'язання. Суб'єкти виконання zobов'язання. Предмет виконання zobов'язання. Спосіб, строк (термін) та місце виконання zobов'язання. Підтвердження виконання zobов'язання.

Тема 32. Забезпечення виконання zobов'язання

Загальна характеристика видів забезпечення виконання zobов'язання (zobов'язань). Неустойка. Завдаток. Поручка. Гарантія. Застава. Притримання.

Тема 33. Припинення zobов'язань

Поняття та загальна характеристика припинення zobов'язань. Підстави припинення zobов'язань. Виконання zobов'язання. Передання боржником кредиторів відступного. Зарахування зустрічних односторонніх вимог. Припинення zobов'язань за домовленістю сторін. Новація і сфера її застосування. Припинення zobов'язань шляхом прощення боргу. Неможливість виконання zobов'язання як підстава для його припинення. Поєднання боржника і кредитора в одній особі як підстава припинення zobов'язання. Смерть фізичної особи або ліквідація юридичної особи – підстава припинення zobов'язання.

Тема 34. Правові наслідки порушення zobов'язання. Відповідальність за порушення zobов'язання

Поняття та правові наслідки порушення zobов'язання. Одностороння відмова від zobов'язання. Розірвання договору. Поняття та

умови відповідальності за порушення зобов'язання. Підстави звільнення від відповідальності за порушення зобов'язання. Відповідальність за порушення грошового зобов'язання.

РОЗДІЛ VIII

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ДОГОВІР

Тема 35. Цивільно-правовий договір

Поняття, загальна характеристика та значення цивільно-правового договору. Свобода договору та її межі.

Види договорів. Публічний договір. Договір приєднання. Попередній договір. Договір на користь третьої особи. Змішаний договір.

Зміст договору. Типові умови договору. Тлумачення умов договору.

Форма договору. Порядок та стадії укладення договору. Оферта. Акцепт. Переддоговірні спори. Укладення договорів на біржах, аукціонах, конкурсах.

Зміна та розірвання договору.

РОЗДІЛ IX

ЗОБОВ'ЯЗАННЯ, ЩО ВИНИКАЮТЬ У ЗВ'ЯЗКУ З ПЕРЕДАЧЕЮ МАЙНА У ВЛАСНІСТЬ

Тема 36. Договір купівлі-продажу

Загальні положення про договір купівлі-продажу. Права та обов'язки сторін за договором. Правові наслідки порушення умов договору.

Види договорів купівлі-продажу. Договір роздрібною купівлі-продажу та його види: продаж товарів за зразками; продаж товарів з використанням автоматів; договір з умовою про доставку товару покупцеві; договір найму-продажу. Договір купівлі-продажу підприємства. Договір поставки. Договір контрактації сільськогосподарської продукції. Договір постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу. Договір міни.

Тема 37. Договір дарування

Поняття, предмет, форма договору дарування та його види. Права та обов'язки сторін за договором. Договір дарування з умовою передавання дарунка в майбутньому. Договір дарування з покладенням на

обдарованого обов'язку на користь третьої особи. Розірвання договору на вимогу дарувальника.

Поняття, предмет та форма договору про пожертву. Сторони за договором про пожертву. Права жертвувача.

Тема 38. Договір ренти

Поняття, предмет, форма договору ренти. Сторони в договорі ренти, їх права та обов'язки. Ризик випадкового знищення або випадкового пошкодження майна, переданого під виплату ренти.

Тема 39. Договір довічного утримання (догляду)

Поняття, предмет, форма договору довічного утримання (догляду). Сторони в договорі, їх права та обов'язки. Забезпечення виконання договору. Припинення договору. Правові наслідки розірвання договору. Перехід прав та обов'язків за договором.

РОЗДІЛ X

ЗОБОВ'ЯЗАННЯ, ЩО ВИНИКАЮТЬ У ЗВ'ЯЗКУ З ПЕРЕДАЧЕЮ МАЙНА У КОРИСТУВАННЯ

Тема 40. Договір найму (оренди)

Поняття, предмет та строк договору найму. Сторони в договорі найму, їх права та обов'язки. Права третіх осіб на річ, яка передана у найм. Правові наслідки зміни власника речі, переданої у найм. Піднайм. Припинення договору найму.

Окремі види договору найму (оренди). Договір прокату. Договір найму (оренди) земельної ділянки. Договір найму будівлі або іншої капітальної споруди. Договір найму (оренди) транспортного засобу. Договір оренди підприємства. Договір лізингу та його види.

Тема 41. Договір найму (оренди) житла

Поняття договору найму (оренди) житла та його види. Предмет та форма договору комерційного найму (оренди) житла. Сторони в договорі, їх права та обов'язки. Строк договору. Договір піднайму житла. Заміна наймача у договорі. Підстави та правові наслідки розірвання договору.

Тема 42. Договір позички

Поняття, предмет, форма та строк договору позички. Зміст договору позички. Розірвання договору. Припинення договору.

РОЗДІЛ XI

ЗОБОВ'ЯЗАННЯ, ЩО ВИНИКАЮТЬ У ЗВ'ЯЗКУ З ВИКОНАННЯМ РОБІТ

Тема 43. Договір підряду

Поняття та види договору підряду. Сторони за договором, їх права та обов'язки. Строки в договорі. Порядок оплати роботи. Розрахунки між сторонами у разі випадкового знищення предмета договору або неможливості закінчення роботи. Якість та гарантії якості роботи.

Види договору підряду. Договір побутового підряду. Договір будівельного підряду. Договір підряду на проведення проектних та пошукових робіт.

Тема 44. Договір на виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт

Поняття та предмет договорів на виконання науково-дослідних, дослідно-конструкторських та технологічних робіт. Сторони договору, їх права та обов'язки. Ризики та відповідальність сторін за договором.

РОЗДІЛ XII

ЗОБОВ'ЯЗАННЯ, ЩО ПОВ'ЯЗАНІ З НАДАННЯМ ПОСЛУГ

Тема 45. Договір про надання послуг

Поняття послуги та договорів про надання послуг. Види договорів про надання послуг. Умови договорів про надання послуг. Сторони договору, їх права та обов'язки. Зміст договору про надання послуг та його виконання.

Тема 46. Договір перевезення

Загальні положення про перевезення. Транспортне законодавство України. Система транспортних договорів.

Договір перевезення вантажу. Порядок укладення та форма договору. Сторони в договорі, їх права та обов'язки. Правове положення одержувача. Довгостроковий договір. Договір чартеру (фрахтування). Особливості перевезення вантажу різними видами транспорту. Договір повітряного перевезення вантажу. Договір перевезення вантажу внутрішніми річковими шляхами. Договір перевезення вантажу

автомобільним транспортом. Договір залізничного перевезення вантажів. Договір морського перевезення вантажу. Відповідальність сторін за порушення умов договору. Підстави і межі відповідальності перевізника. Претензії і позови в транспортних зобов'язаннях.

Договір перевезення пасажирів та багажу. Права і обов'язки сторін за договором. Відповідальність перевізника за затримку відправлення пасажирів та порушення строку доставлення пасажирів до пункту призначення.

Тема 47. Договір транспортного експедирування

Поняття та загальна характеристика договору транспортного експедирування. Елементи договору транспортного експедирування. Права та обов'язки сторін. Припинення договору. Відповідальність сторін.

Тема 48. Договір зберігання

Поняття, предмет та форма договору зберігання. Сторони за договором, їх права та обов'язки. Зберігання речей, визначених родовими ознаками. Відповідальність зберігача за договором зберігання.

Договір складського зберігання. Складські документи.

Спеціальні види зберігання. Особливості зберігання в ломбардах, у банківських сейфах, у камерах схову організацій транспорту, у гардеробі організацій та у готелях. Договір зберігання автотранспортного засобу. Зберігання речей пасажирів під час його перевезення. Зберігання речей, що є предметом спору.

Договір охорони.

Тема 49. Договір доручення

Поняття договору доручення. Сторони договору доручення, їх права та обов'язки. Строк договору. Припинення договору та його наслідки.

Тема 50. Договір комісії

Поняття та умови договору комісії. Сторони за договором, їх права та обов'язки. Виконання договору. Субкомісія. Відступ від вказівок комітента. Відмова від договору комісії. Наслідки смерті фізичної особи або припинення юридичної особи – комісіонера.

Тема 51. Договір управління майном

Поняття, предмет та форма договору управління майном. Істотні умови договору. Строк договору. Сторони в договорі, їх права і обов'язки. Відповідальність управителя. Припинення договору.

РОЗДІЛ XIII

ЗОБОВ'ЯЗАННЯ, ЩО ПОВ'ЯЗАНІ З НАДАННЯМ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Тема 52. Страхові зобов'язання

Поняття і значення страхування. Законодавство України про страхування. Правила страхування. Об'єкти та види страхування. Співстрахування. Перестрахування. Суб'єкти страхових відносин.

Поняття, предмет та форма договору страхування. Сторони у договорі страхування, їх права та обов'язки. Укладення договору страхування на користь третьої особи. Істотні умови договору. Момент набрання чинності договором страхування. Умови та порядок здійснення страхової виплати. Відмова від здійснення страхової виплати. Припинення договору страхування. Недійсність договору страхування.

Договір страхування майна. Договір страхування цивільної відповідальності. Поняття і види зобов'язань з особистого страхування. Страхування життя. Страхування від нещасних випадків і захворювань. Медичне страхування. Обов'язкове страхування.

Тема 53. Договір позики

Поняття, предмет та форма договору позики. Сторони за договором, їх права та обов'язки. Виконання договору позики. Оспорювання договору позики. Забезпечення виконання зобов'язання позичальником. Новація боргу у позикове зобов'язання.

Тема 54. Кредитний договір

Поняття, сторони та форма кредитного договору. Права та обов'язки сторін за договором. Комерційний кредит.

Тема 55. Договір банківського вкладу (депозиту)

Поняття, сторони та форма договору банківського вкладу. Види банківських вкладів. Договір банківського вкладу на користь третьої особи. Виконання і припинення договору банківського вкладу.

Тема 56. Договір банківського рахунка

Поняття та предмет договору банківського рахунка. Сторони за договором, їх права та обов'язки. Укладення договору. Відповідальність банку за неналежне виконання операцій за рахунком клієнта. Обмеження права розпорядження рахунком. Розірвання договору банківського рахунка. Банківська таємниця.

Рахунок умовного зберігання (ескроу). Договір рахунка умовного зберігання (ескроу). Поняття та предмет договору. Сторони за договором, їх права та обов'язки. Укладення договору. Припинення договору та закриття рахунка умовного зберігання (ескроу).

Тема 57. Договір факторингу

Поняття та предмет договору факторингу. Сторони в договорі факторингу, їх права та обов'язки. Правове положення боржника, право грошової вимоги до якого відступається за договором. Недійсність заборони відступлення права грошової вимоги.

Тема 58. Порядок та форми безготівкових розрахунків

Розрахункові зобов'язання. Поняття і форми розрахунків. Правове регулювання готівкових і безготівкових розрахунків. Готівкові розрахунки як форма виконання грошових зобов'язань. Поняття, зміст та основні форми безготівкових розрахунків. Розрахунки із застосуванням платіжних доручень. Розрахунки за акредитивом. Поняття та види акредитивів. Розрахунки за інкасовими дорученнями. Розрахунки із застосуванням розрахункових чеків.

РОЗДІЛ XIV

ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ЩОДО РОЗПОРЯДЖЕННЯ ПРАВАМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Тема 59. Розпорядження майновими правами інтелектуальної власності

Види договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності. Ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності. Оформлення ліцензії. Види ліцензій та права ліцензіата за ними. Виключна ліцензія. Одинична ліцензія. Невиключна ліцензія. Субліцензія.

Поняття, предмет і строк ліцензійного договору. Сторони договору, їх права та обов'язки. Типовий ліцензійний договір. Договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності. Договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності. Договір на передачу ноу-хау.

Тема 60. Договір комерційної концесії.

Поняття, предмет та форма договору комерційної концесії. Особливі умови договору комерційної концесії. Сторони договору, їх

права та обов'язки. Договір комерційної субконцесії. Зміна та припинення договору.

РОЗДІЛ XV ЗОБОВ'ЯЗАННЯ, ЩО ВИНИКАЮТЬ ІЗ СПІЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Тема 61. Договір про спільну діяльність

Загальна характеристика та підстави виникнення зобов'язань, що виникають із спільної діяльності, та їх види.

Поняття договору про спільну діяльність і його види. Форми та умови договору про спільну діяльність.

Тема 62. Договір простого товариства

Поняття договору простого товариства. Вклади та спільне майно учасників простого товариства. Права і обов'язки сторін за договором простого товариства. Припинення договору простого товариства.

Тема 63. Засновницький договір

Поняття засновницького договору. Загальна характеристика. Права та обов'язки учасників засновницького договору. Зміни і припинення.

РОЗДІЛ XVI НЕДОГОВІРНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

Тема 64. Публічна обіцянка винагороди

Зобов'язання з публічної обіцянки винагороди та їх види. Публічна обіцянка винагороди без оголошення конкурсу. Публічна обіцянка нагороди за результатами конкурсу. Зміна умов та відмова від проведення конкурсу.

Тема 65. Вчинення дій у майнових інтересах іншої особи без її доручення

Поняття та призначення зобов'язань, що виникають при вчиненні дій у майнових інтересах іншої особи без її доручення. Умови відшкодування витрат, понесених особою при веденні чужих справ без доручення.

Тема 66. Рятування здоров'я та життя фізичної особи, майна фізичної або юридичної особи

Поняття та призначення зобов'язань, що виникають внаслідок рятування здоров'я та життя фізичної особи. Суб'єкти зобов'язань,

що виникають внаслідок рятування здоров'я та життя фізичної особи, та умови виникнення цих зобов'язань. Відшкодування шкоди, завданої рятівнику.

Поняття та призначення зобов'язань, що виникають у зв'язку з рятуванням майна іншої особи. Суб'єкти зобов'язань, що виникають у зв'язку з рятуванням майна іншої особи, та умови виникнення цих зобов'язань. Умови відшкодування шкоди, завданої рятівнику.

Тема 67. Створення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи.

Поняття зобов'язань з усунення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи. Наслідки неусунення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи. Відшкодування шкоди, завданої внаслідок неусунення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи.

Тема 68. Відшкодування шкоди

Зобов'язання, що виникають внаслідок завдання шкоди. Загальні підстави відповідальності за завдану майнову шкоду. Підстави відповідальності за завдану моральну шкоду.

Відшкодування шкоди, завданої особою у разі здійснення нею права на самозахист. Відшкодування шкоди, завданої прийняттям закону про припинення права власності на певне майно. Відшкодування шкоди, завданої у стані крайньої необхідності. Відшкодування юридичною або фізичною особою шкоди, завданої їхнім працівником чи іншою особою. Відшкодування шкоди, завданої органом державної влади, органом влади Автономної Республіки Крим, органом місцевого самоврядування або їх посадовою або службовою особою.

Відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу дізнання, попереднього (досудового) слідства, прокуратури або суду. Відшкодування майнової шкоди фізичній особі, яка потерпіла від злочину.

Відшкодування шкоди, завданої фізичною особою. Урахування вини потерпілого і матеріального становища фізичної особи, яка завдала шкоди.

Відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки. Відшкодування ядерної шкоди.